

здійснюють природоохоронні заходи, але його непогодженість із іншими законами ускладнює реалізацію механізму податкового стимулювання екологізації виробництва.

У сфері фінансово-кредитних відносин держава може надавати пільгові кредити для фінансування розроблення й освоєння екологічно чистої продукції, а також субсидіювати виготовлення екологічно чистої продукції.

При розробці системи економічного стимулювання екологізації продовольчого комплексу варто враховувати, що економічні податки і платежі можуть забезпечити економічну вигоду для виробників тільки за наявності позитивного результату діяльності підприємств. Тобто, формування системи екологічних податків і платежів, визначення їхніх ставок має бути погоджене з іншими складовими податкової системи, що в умовах перехідної економіки повинна мати стимулюючий характер.

Література

1. Кислый В.Н., Лапин Е.В., Трофименко Н.А. Экологизация управления предприятием: Монография. – Сумы: Университетская книга, 2002. – 232 с.
2. Крисанов Д.Ф. Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України. – К.: ІЕ НАНУ, 2002. – 274 с.
3. Суханова Є.Т. Економічні аспекти екологізації розвитку продовольчого комплексу регіону. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – 77 с.
4. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України. – К.: Україна. – 29 с.

УДК 504.062 *Аспір. Н.А. Степанюк – Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ОПТИМАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Розглянуто економічні аспекти екологізації виробництва з врахуванням сучасного екологобезпечного соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: Екологія, економіка, природокористування, соціально-економічний розвиток.

Doctorate N.A. Stepanyuk – National university of water economy and natural use, Rivne

Economic aspects of ecological development of production in context of forming of economic mechanism of the optimum natural use

The economic aspects of ecological development of production are considered taking into account safe socio-economic development modern ecologically

Keywords: Ecology, economy, natural use socio-economic development.

Людство нині вступило в якісно новий етап взаємодії з навколишнім природним середовищем, по-іншому дивиться і на широкомасштабне використання його ресурсів.

У процесі еволюції суспільства та розвитку матеріального виробництва виник і функціонує так званий антропогенний обмін речовин між люди-

ною та природою. Йому притаманний відкритий, незамкнений характер. З точки зору і економіки, і екології, він є нераціональним, недосконалим і природоруйнівним, оскільки зі збільшенням народонаселення та інтенсифікацією суспільного виробництва зростають обсяги різноманітних виробництв, у т.ч. й шкідливих, таких, які природа не спроможна нейтралізувати та утилізувати, а саме виробничих та невиробничих відходів. Останні засмічують і виснажують довкілля та порушують екологічну рівновагу в біосфері, погіршують природні життєві умови людини [1, с. 12-23].

Екологічні проблеми необхідно розглядати в контексті розв'язання гострих, складних, а нерідко і неоднозначних соціально-економічних питань. Економічний аспект екологічних проблем свідчить про те, що забезпечення розумної рівноваги між інтересами економіки та екології є справою надзвичайно актуальною. Екологічні імперативи повинні стати основою нових суспільних, економічних, виробничих відносин, визначити темпи й пропорції економічного розвитку. Тому важливо всебічно й ретельно виявити причинно-наслідкові зв'язки між економікою й екологією стосовно окремих галузей агропромислового комплексу й окремих виробництв. Однією з основних методологічних задач у вирішенні питань управління системою "економіка – екологія" варто вважати, як вказує С.І. Христенко, виявлення зв'язків між економічними й екологічними показниками оцінки виробничої діяльності галузі, підприємства з метою одержання інтегральних економіко-екологічних показників [2, с. 94].

Сучасна екологічна політика, як складова частина соціально-економічної політики, має характеризувати напрямки, форми, методи, прийоми регулювання соціально-екологічних процесів і, у кінцевому підсумку, визначати природоохоронну діяльність підприємств, еколого-економічний рівень гармонійного збалансованого розвитку продуктивних сил національної економіки, зокрема продовольчого комплексу. У теперішній час конче необхідно формувати принципово нову державну екологічну політику, виходячи з пріоритетів і цілей екологічно стійкого соціально-економічного розвитку. Варто шукати нові форми управління розвитком продуктивних сил, а також ефективні регулятори екологічної орієнтації економіки [3, 4].

Екологізація економіки та свідомості суспільства не є абсолютно новою проблемою. Практичне відображення екологічності тісно пов'язане, насамперед, з державним регулюванням процесів природокористування. Вона розглядалася протягом останнього десятиріччя достатньо глибоко, але ще багато проблем залишаються невирішеними. У першу чергу, практичне відображення екологічності регулюється через здійснення процесів природокористування державою. Саме врівноваження процесів обміну між людиною, природою та державою, які впроваджуються через законодавчі та організаційно-технічні рішення, постають на цей час особливо важливою проблемою. Втручання держави в природно-екологічну сферу необхідне для досягнення збалансованого стану. Держава також повинна закласти основи глобального еколого-економічного партнерства між суб'єктами підприємництва та іноземними партнерами заради виживання і подальшого розвитку України, а також земної цивілізації [5].

В основу нової екологічної політики уряду України варто закладати вимогу обов'язкового й неухильного дотримання екологічної безпеки життєдіяльності людини і природних екосистем на основі екологізації суспільного виробництва. Поняття екологізації суспільного виробництва, яке введене до наукового обігу відносно недавно, має неоднозначне тлумачення. Його суть недостатньо чітко розкрита й обґрунтована як із філософської позиції, так і з точки зору економіки [6]. Під екологізацією виробництва розуміють сукупність усіх видів господарської діяльності, що забезпечують зменшення негативного впливу виробництва й запобігання порушення екологічної рівноваги в природному середовищі [7, с. 38-39]. Екологізація суспільного виробництва має кількісну і якісну визначеність, виражена цілісною системою натуральних і вартісних (еколого-економічних) показників. При цьому, екологічність, природокористуваннями розглядаємо як процес екологізації господарської діяльності, який передбачає: збільшення екологічного ефекту на одиницю виробленої споживної вартості; збільшення рівня екологічної безпеки виробництва; зменшення інтегрального екологічного навантаження на природно-ресурсний потенціал території. Отже, дії суспільства мають бути тепер обов'язково зрівноваженими й адекватними нинішній екологічній ситуації, та не повинні вступати в суперечність із природними й екологічними законами, призводити до негативних і незворотних процесів у біосфері. Тобто, соціально-економічна діяльність суспільства не повинна підривати природну основу здорового фізичного й психічного розвитку людини.

Виконання цих вимог можна забезпечити тільки тоді, коли виробничо-господарська діяльність суспільства, (напрями, способи, техніка й технологія природокористування та природоперетворення) ґрунтуватиметься на науково виваженому еколого-економічному прогнозі розвитку продуктивних сил. При розробленні зазначених прогнозів, за допомогою яких має здійснюватися перехід на модель сталого й екологобезпечного соціально-економічного розвитку, необхідно керуватися такими принципами [8, с. 8-23]:

- пріоритет екологічних критеріїв, показників і вимог над економічними, тобто при оцінці та виборі варіантів господарських, техніко-технологічних й організаційних рішень перевагу треба віддавати тим, які є кращими не тільки за економічними, а насамперед за екологічними критеріями й показниками;
- оптимальне поєднання галузевого та територіального управління природокористуванням та охороною довкілля, переміщення центру ваги й відповідальності за вирішення ресурсо-екологічних проблем на місцеві органи влади, дотримання суб'єктами господарської діяльності екологічних обмежень, нормативів і стандартів;
- суворий контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства, раціональне використання ринкових та державних економічних інструментів, адміністративних важелів регулювання екологічних відносин, систем і методів природокористування та природоохорони;
- інтеграція екологічного й економічного підходів до розвитку й розміщення продуктивних сил держави в єдиний еколого-економічний підхід за допомогою прогнозування, планування, проектування й будівництва народногосподарських об'єктів із розробленням і використанням інтегральних еколого-економічних критеріїв, показників, нормативів і стандартів.

При цьому досягнення належного рівня ресурсо-екологічної та соціально-економічної безпеки життєдіяльності суспільства можливе тільки за умови досягнення високої екологічної культури всього населення України.

Соціальна та екологічно зорієнтована ринкова економіка, а саме таку економічну систему необхідно будувати в Україні, зважаючи на її соціально-економічні й екологічні особливості, спроможна на основі гнучких і пристосованих до еколого-економічних умов національного виробництва механізмів ефективно вирішувати екологічні проблеми, долати гострі екокризові ситуації. Водночас саме така економічна система стане важливим етапом на шляху до реального втілення у практику принципів сталого й екологічнобезпечного соціально-економічного розвитку вже в недалекому майбутньому.

Людство повинно усвідомити, що воно внаслідок еволюції та безперервного розвитку стало наймогутнішим посилювачем і прискорювачем не тільки суспільних, а й природних процесів. Саме воно тепер визначає характер взаємовідносин суспільного виробництва з навколишнім середовищем, динаміку процесів у біосфері, обмін речовин та енергії між живою й неживою природою. Зважаючи на це, людина має невідкладно та наполегливо вчитися діяти так, як діє природа – повільно, бережливо й виважено.

Література

1. Трегобчук В., Веклич О. Необхідність еколого-економічної моделі ринкових реформ в Україні// Економіка України. – 1997, № 4. – С. 12-23.
2. Христенко С.И. Организация экономико-экологического управления производством (проблемы и опыт совершенствования производственных отношений). – К.: Наук. думка, 1989. – 172 с.
3. Данилишин Б. Сучасні тенденції регулювання процесів природокористування в Україні// Економіка України. – 1994, № 11. – С. 59-62.
4. Дорошенко Л., Тищенко А. Методологічні проблеми регулювання природоохоронної діяльності// Економіка України. – 1994, № 12. – С. 63-68.
5. Экономика: свобода и солидарность/ Н.П. Федоренко, К.Г. Гофман и др. – М.: Наука, 1991. – 304 с.
6. Лебединский Ю.П. Экологизация производства. – К.: Урожай, 1990.
7. Игнатьев А.Е. Совершенствование методологии управления социалистическим природопользованием (13-16 мая 1986 года). – М.: Наука, 1986. – С. 38-39.
8. Паламарчук В.О., Мішенін Є.В., Коренюк П.І. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування: Монографія. – Пороги, 2004. – С. 8-23.

УДК 504.064.2

*Начальник відділу О.В. Юречко¹ – Держуправління
екоресурсів у Львівській області*

ЕКОЛОГІЧНІ САНКЦІЇ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто екологічні санкції за забруднення довкілля, які застосовуються в Україні. Наведено види відповідальності за екологічні правопорушення.

¹ начальник відділу природоохоронних програм, інформації, освіти та зв'язків з громадськістю держуправління екоресурсів у Львівській області (chief of department of the nature protections programs, information, education and зв'язку, with public of state administration of ecological resources in the Lvov region)